

یاد استاد

به بهانه درگذشت مصطفی کمال پورتراب آخرین باقی مانده یک نسل

مانی جعفرزاده مدرس موسیقی

● پورتراب جزء اولین نسل معلم‌های موسیقی بود و بخش وسیعی از موسیقی‌دانان مهم ایرانی شاگرد او بوده‌اند. مرگ او پایان یک دوران است؛ پایان دوران نخستین نظریه‌پردازان موسیقی که اغلب‌شان به طور مستقیم آهنگ‌سازی نکردند یا اندک آهنگ‌سازی کردند. تقریباً همه عمر پورتراب به معلمی، ترجمه، پژوهش و تربیت شاگرد گذشت.

پورتراب آخرین باقی‌مانده یک نسل بود. از بنیان‌گذاران هنرستان موسیقی بود و هر کتابی تاکنون در زمینه آموزش موسیقی در ایران منتشر شده، حتماً یکی از مؤلفانش پورتراب بوده. او تألیف مهمش، کتاب «تئوری موسیقی» را به شاگردانش تقدیم کرده که در آن اسامی بزرگ‌ترین موسیقی‌دان‌های ایران است. آهنگ‌سازی نبود که از موسیقی شنیده باشیم؛ اما معلمی مهم بود و یکی از اولین کسانی که معلمی موسیقی را بنیان گذاشت و اساساً آموزش علم موسیقی با او و هم‌نسلانش در ایران شکل گرفت. پورتراب از مؤسسان هنرستان موسیقی بود. او، سنجرى، خانه، ناصحی و... نسل اول معلمان هنرستان موسیقی بودند. پورتراب عمر پربرنکی داشت و شاگردان بسیار تربیت کرد و شمار کتاب‌هایی که نوشت، شاید از ۵۰، ۶۰ عنوان فراتر باشد و این گواه عمر پربرت اوست.

تعداد شاگردانی که او در عمر ۹۲ ساله‌اش تربیت کرد، بی‌شک بیش از هزاران نفر است. خیراندیشی و خیرخواهی او، زبانشد بود. اگر شاگردی را می‌شناخت که مستعد بود؛ اما پول نداشت ساز بخرد، با درآمد شخصی‌اش برای او ساز می‌خرید. به جرئت می‌توان گفت هر درآمدی را از فرهنگ کسب کرد، صرف فرهنگ کرد؛ درعین‌حال که معلمی سخت‌گیر بود و در مواردی سخت‌گیری‌هایش ترسانک می‌شد؛ اما واقعاً موسیقی را دوست داشت و من گواهی می‌دهم تمام عمرش وقف موسیقی ایران شد.

زیر آسمان فیروزهای

بگاه آهنگرانی در «قاتل اهلی» مسعود کیمیایی

● **شرق:** دو بازیگر دیگر به جمع عوامل فیلم تازه مسعود کیمیایی پیوستند. به گزارش مشاور رسانه‌ای فیلم، بگاه آهنگرانی و حمیدرضا آذرنگ دو بازیگری هستند که به‌تازگی برای ایفای نقش در «قاتل اهلی» قرارداد بسته‌اند. این دو بازیگر برای اولین‌بار است که با مسعود کیمیایی همکاری می‌کنند. پیش از این حضور پرویز پرستویی در این فیلم قطعی شده بود. دست‌اندرکاران «قاتل اهلی» این روزها مشغول مذاکره با بازیگران دیگری هستند تا فهرست عوامل فیلم طی روزهای آینده تکمیل شود. برخلاف برخی اخبار منتشرشده در رسانه‌ها، تاکنون فقط سه بازیگر «قاتل اهلی» انتخاب شده‌اند. منصور لشکری‌قوچانی تهیه‌کنندگی فیلم تازه کیمیایی را برعهده دارد.

دومین نمایشگاه «حجم‌گرایی درمد» تمدید شد

● **شرق:** دومین نمایشگاه «حجم‌گرایی در مد» با اجرای مدوگرافی روی بیش از ۳۰ لباس در فرهنگ‌سرای اندیشه تا پایان ماه مبارک رمضان تمدید شد. این نمایشگاه با مشارکت فرهنگ‌سرای اندیشه و زیر نظر کارگروه ساماندهی مدولباس وزارت ارشاد در نگارخانه اصلی فرهنگ‌سرای اندیشه در حال برگزاری است. دوره اول برگزاری این نمایشگاه از ۱۶ تا ۲۱ خرداد بود که استقبال از آن باعث تمدید زمان نمایشگاه شد. مدیریت این رویداد بر عهده محمد سلیسی و گرافیک آثار با هنرمندی محمدرضا صابریان است. علاقه‌مندان می‌توانند برای بازدید از آثار دومین نمایشگاه «حجم‌گرایی در مد» تا پایان ماه مبارک رمضان هر روز به‌جز جمعه‌ها و ایام تعطیل از ساعت ۹ الی ۱۷ به فرهنگ‌سرای اندیشه مراجعه کنند.

شرق: «بعد از سه‌گانه مرگ، سراغ سه‌گانه زندگی رفته‌ام. موضوع کارم اجتماعی است. در همه کارهایم با یک سری افراد کار کرده‌ام که همدیگر را می‌شناسیم و به‌هم اعتماد داریم. اگر این ارتباط می‌تواند کار را پیش ببرد چرا باید تجربه جدیدی داشته باشیم...». اینها را بهمن فرمان‌آرا سه‌سال پیش به «شرق» گفت؛ قبل از آنکه «دلم می‌خواد» قسمت اول این سه‌گانه را مقابل دوربین ببرد؛ فیلمی که نه پروانه نمایش گرفت و نه امکان نمایش در جشنواره فجر. صحبت‌هایش در آن روزها، مصادف بود با ماه‌های آغازین روی‌کارآمدن دولت حسن روحانی. او در صحبت از شرایط جدید سیاسی کشور گفته بود: «وقتی فضا و نگرش جدید به وجود آمد، به این نتیجه رسیدم که می‌توانیم حرفمان را بزنیم. باید ببینیم حرفی که من می‌زنم به گوش مخاطبم خواهد رسید یا نه. «خاک آشنا» دوسال در محاق توقیف بود. بعد هنگامی به ما اجازه پخش دادند که ماه رمضان بود که زمان مناسبی نبود. از زمانی که گروه آقای شمقدری روی کار آمد، اعلام کردم که نمی‌توانم در این فضا کار کنم. چون باید در این فضا بتوانیم حرف همدیگر را بفهمیم. به‌همین دلیل چهارسال کناره‌گیری کردم. این تصمیم‌گیری براساس فضای موجود بود. اما

درگذشت تنوریسین موسیقی ایرانی

«پورتراب» آهنگ مرگ‌نواخت

پورتراب به ایسا گفت: «من سال‌های ۱۳۵۵ تا ۱۳۵۷ در هنرستان موسیقی پسران شاگرد ایشان بودم. البته من کمی دیر فهمیدم که او چقدر باارزش است. پورتراب هیچ‌گاه سعی نمی‌کرد مسیر مشخصی را برای شاگردانش تعیین کند؛ مثلاً نمی‌گفت باید حتما هارمونی و کنترپوان یاد بگیرید. این خیلی مهم بود و تأثیر بسیار خوبی روی شاگردانش می‌گذاشت. یکی از مهم‌ترین نکاتی که من در مدت شاگردی نزد پورتراب به آن پی بردم، همین بود که هیچ مطلبی صدردصد و قاطع نیست و از راه‌های مختلفی می‌شود به یک هدف مشترک رسید.»

لوریسس چکناوریان، آهنگ‌ساز با بیان اینکه او استاد بزرگ موسیقی بود و خدمت بزرگی به موسیقی این کشور کرد، افزود: «وجود ایشان، الهام‌بخش بزرگی برای همه موسیقی‌دانان بود. او با کتاب‌هایش خدمت بزرگی به موسیقی و شاگردهایش کرد. کتاب‌های پورتراب همیشه می‌ماند، همه ما یک روز از این دنیا می‌رویم؛ اما من خیلی برای پورتراب خوشحالم که به‌واسطه کتاب‌هایش همیشه زنده است.»

پدر پورتراب در پنج‌سالگی، یک فِلوت برای او خرید و پورتراب با آن برای بچه‌های محله آهنگ‌هایی را که شنیده بود می‌نواخت. پس از آموخِش مقدمات موسیقی، سال ۱۳۱۸ وارد دوره شش‌ساله متوسطه هنرستان عالی موسیقی شد و تا سال ۱۳۲۴ که مدرک دیپلم را دریافت کرد، سازهای متنوعی نظیر فاگوت را از یو‌سلاوویز، ویولن را از حشمت سنجرى و عطاالله خادم میثاق و تار را از موسی معروفی فراگرفت. او همچنین تئوری موسیقی ایرانی را نزد روح‌الله خالقی آموخت و در فراگیری آواز گروهی از آموزش‌های روبیک گریگوریان و در سرایش از آموزش‌های فریدون فرزانه و پانما گریان استفاده کرد. پس از آن، به دلیل اینکه امکان تحصیل در دوره عالی آهنگ‌سازی در هنرستان وجود نداشت، به طور خصوصی نزد پرویز محمدو به فراگیری آهنگ‌سازی پرداخت. او بعداً همین رشته را در هنرستان نیز ادامه داد و در سال ۱۳۳۹ فارغ‌التحصیل شد. او بعدها در سال ۱۳۴۶ دوره تکمیلی‌اش را در فرانسه گذراند. پورتراب از ۱۳۴۴ تدریس موسیقی را آغاز کرد. وی در سال ۱۳۴۰ سرپرستی یکی از ارکسترهای وزارت فرهنگ و هنر ایران را به عهده گرفت. همچنین در فاصله ۱۳۵۰ تا ۱۳۵۲ مدیر هنرستان موسیقی ایران شد.

همچنین او در زمینه ترجمه آثاری مانند «کنترپوان به زبان ساده»، نوشته اچ. سی. ال. استاک، «تجزیه و تحلیل موسیقی برای جوانان»، نوشته لئونارد برنستاین، «هارمونی بر روی شستی‌های پیانو»، نوشته کارل پِدرن، «تکالیف و حل مسائل تئوری موسیقی و تعلیم خط و خوشنویسی»، نوشته اتوره پوتسولی، «آموزش کنتر پوان مدال (مقالی)»، نوشته ماریسل دوپر، «هارمونی کلاسیک»، نوشته سی.اچ. کیتسون، «موسیقی مدرن»، نوشته موریس لورو، «موتسارت»، نوشته یان مک لین، «زندگی پراضطراب چایکوفسکی»، نوشته هربرت ولستوک، «هانون»، نوشته شارل لویی، «هارمونی مدرن (توضیح و کاربرد آن»، نوشته ایکلفیلد هال و «هماهنگی علمی و عملی»، نوشته هانری سارلی را منتشر کرده است.

پورتراب در تئاتر

مکالمه بی‌پایان کارگردان «دلم می‌خواد»

«فرمان آرا» با جنون صحبت می‌کند

گزارش داده، فیلم‌نامه تازه این هنرمند در ادامه آثار قبلی او، یک فیلم‌نامه اجتماعی است. آن‌طور که فرمان‌آرا خود می‌گوید، در همه فیلم‌هایش با افرادی کار می‌کند که همدیگر را می‌شناسند و به‌هم اعتماد دارند. در فیلم جدید، حضور محمود کلاری به‌عنوان مدیر فیلم‌برداری، عباس گنجوی به‌عنوان تدوینگر، کیوان مقدم به‌عنوان طراح صحنه و ماهران حیدری به‌عنوان مجری طرح قطعی شده، ضمن اینکه تهیه‌کننده این فیلم محمد امامی خواهد بود. فیلم‌نامه «صحتی با جنون» دوم تیر برای دریافت پروانه ساخت به سازمان سینمایی ارائه شده است. به نظر می‌رسد این کارگردان ۷۵ساله با وجود تمام بی‌مهری‌ها و تنگناها از نفس نینقاده و سر جنگ با زندگی دارد؛ به آن نشان

فرمان‌آرا

که با انجام اصلاحاتی در فیلم قبلی‌اش، «دلم می‌خواد»، این فیلم را به شورایی پروانه نمایش ارائه کرده و منتظر پاسخ این شورا است؛ طبق اعلام گروه سازنده این فیلم، این اصلاحیه‌ها شامل موارد جزئی است و ضربه‌ای به فیلم وارد نمی‌کند. همچنین مشکلات این گروه با تهیه‌کننده نیز حل شده است به این معنا که تهیه‌کننده این اثر تغییر کرده و درحال‌حاضر بانک «آینده» سرمایه‌گذار این فیلم است. فیلم‌نامه فیلم «دلم می‌خواد» را امید سهرابی به نگارش درآورده و رضا کیانیان، مهناز افشار، آرمینه زیتون چیان، رضا بهبودی، ندا مقصودی، پیام دهکردی، صابر ابر، رویا نونهالی، علی سسرایی، بهناز جعفری، فرزین صابونی، سحر دولتشاهی، احمد ساعتچیان، مریم یوانی و... بازیگران این اثر سینمایی هستند. دیگر عوامل این فیلم به شرح زیر هستند: مدیر فیلم‌برداری، داوود امیری، تدوین: عباس گنجوی، طراح صحنه و لباس: کیوان مقدم، صدابردار: عباس رستگارپور، مدیر تولید: فرهاد کی‌نژاد، طراح گریم: مهرداد میرکیانی، آهنگ‌ساز: کارن همایونفر، صداگذاری: انسیه سلطانی، تیتراژ: ساعد مشکی، «اسپیشال افکت»: روان بخش صادقی و دستیار اول کارگردان و برنامه‌ریز: علیرضا شمس.

اجرای مرادی و گروه آمریکایی‌اش در جشنواره تئاتر آزمایشگاهی ایتالیا

نامه‌های عاشقانه از خاورمیانه

سال، همین موقع در روستایی تاریخی در نزدیکی شهر رم ایتالیا به نام «فارا سابینا» برگزار می‌شود. این جشنواره با مدیریت گروه تئاتر پوتلچ ایتالیا (Teatro Potlach) و با همراهی دانشگاه تئاتر رم و همچنین با پشتیبانی بزرگ‌ترین کارگردان تئاتر مدرن اروپا، یوچینیو باربا (Eugenio Barba) برگزار می‌شود. مدیر این جشنواره «زوفه دی بودو» کارگردان برجسته ایتالیایی و بنیان‌گذار کمپانی تئاتر پوتلچ است. هم‌اکنون چهل‌وچهارمین دوره این جشنواره در حال برگزاری است و بزرگان تئاتر دنیا برای برگزاری این جشنواره گرد هم آمده‌اند. در حاشیه این جشنواره، ورکشاپ‌های بین‌المللی‌ای برگزار می‌شود که دانشجویان زیادی از کشورهای مختلف جهان در این کارگاه‌ها حضور پیدا می‌کنند و از آخرین دستاوردهای تئاتری جهان بهره‌مند می‌شوند. کیومرث مرادی که زمستان ۹۲ «شکلک» به قلم نغمه‌نمینی را در ایران با بسازی پانته‌ا بهرام، امیر جعفری، نوید محمدرزاده و ستاره پسیانی روی صحنه برد، درباره نمایش «نامه‌های عاشقانه از خاورمیانه» که سال ۲۰۱۳ بعد از افتتاح کمپانی تئاتر امید، در شهرهای مینیا پولیس و سنه پل آمریکا در تئاتر Dreamland Arts روی صحنه رفت و هم‌اکنون میهمان جشنواره ایتالاییایی است، به «شرق» می‌گوید: «موقع اجرای این نمایش توجه بسیاری از هنرمندان و منتقدان این دو شهر به نمایش ما جلب شد و دلیل اصلی این اتفاق این بود که من اولین کارگردان تئاتر ایرانی بودم که در این منطقه از آمریکا، اجرایی با بازیگران آمریکایی روی صحنه می‌برد. دلیل دیگر این بود که به موضوع نمایش از سوی اهالی آمریکا بسیار توجه شد. این نمایش جنگ ده‌ساله آمریکا در منطقه خاورمیانه را به چالش می‌کشد که به این موضوع، از سوی روشنفکران و جامعه هنری این دو شهر بسیار توجه شد.»

مرادی پیش‌ازاین نیز در سال ۲۰۱۲ نمایش «شهر بدون آسمان» را در این جشنواره اجرا کرد که به آن از دست شرکت‌کنندگان توجه شد. در نمایش «شهر بدون آسمان» بازیگرانی مانند فاطمه نقوی، پانته‌ا پناهی‌ها، ستاره پسیانی و نازگل نادریان نقش‌آفرینی می‌کردند. «شهر بدون آسمان» پیش از اجرا در این جشنواره، در سالن چهارسوی تئاتر شهر و جشنواره تئاتر آونیون (بخش اف در سال ۲۰۱۰) با همین گروه روی صحنه رفته بود؛ اما مرادی قرار نیست با گروه آمریکایی‌اش برای اجرای «نامه‌هایی از خاورمیانه» به ایران بیاید؟ او می‌گوید: «امیدوارم این متن را به‌زودی در ایران با بازیگران خوب ایرانی اجرا کنم؛ چون قصه متفاوت آن و شیوه اجرایش بسیار برای مخاطب ایرانی درخور توجه خواهد بود». کارگردان «خانه» و «سیمرخ» که چندسالی است برای تحصیل به آمریکا مهاجرت کرده، درباره برنامه بازگشتش به ایران نیز می‌گوید: «بعد از سفر به ایتالیا به ایران می‌آیم و مشغول برنامه‌ریزی و تمرین برای اجرای نمایش به «افسون مقید سوخته» نوشته نغمه ثمنی، خواهم شد. این نمایش قرار است در مهرماه در سالن سمندریان تماشاخانه ایرانشهر اجرا شود. طراحی صحنه این نمایش به وسیله پیام فروتن انجام می‌شود و حضور پانته‌ا بهرام به عنوان بازیگر در این نمایش قطعی است». گفتنی است کیومرث مرادی اردیبهشت امسال (آوریل ۲۰۱۶) نمایش «تجربه‌های اخیر» را با گروه آمریکایی‌اش در تئاتر فینیکس روی صحنه برده بود.

عکس امیر جعفری، شرق

چهره روز

بزرگداشتی برای «اصغر بیچاره»

● **شرق:** همکاران «اصغر بیچاره» در مراسمی به مناسبت بزرگداشت این عکاس و بازیگر ایرانی در خانه سینما برگزار شده بود، خاطرات او را مرور کردند.

عصر سه‌شنبه، اول تیر مراسم بزرگداشت اصغر بیچاره، عکاس و بازیگر سینمای ایران که ۲۲ خرداد درگذشت، در خانه سینما برگزار شد. بهمن فرمان‌آرا، شهاب‌الدین عادل، ابوالحسن داوودی، حافظ احمدی، سعید پورصمیمی، رضا بانک، منوچهر اسماعیلی، حبیب اسماعیلی، مرتضی شایسته، مریم معترف، حسن غفاری، مسعود زنده‌روح‌کرمانی، سیامک زمردی‌مطلق و کامران قدکچیان از جمله هنرمندان حاضر در این مراسم بودند.

به گزارش مهر، نظام‌الدین کیایی، صدابردار پیشکسوت سینمای ایران که اجرای مراسم را بر عهده داشت، گفت: «زمان همه چیز را تغییر می‌دهد؛ اما تنها قادر به تغییر خاطرات خوش نیست. این خاطرات خوش با مرئی گره خورده است که ۹۰ سال عمر کرد و از ۱۰۰سالگی وارد سینما شد.»

رضا میرکریمی، مدیرعامل خانه سینما نیز بیان کرد: «نام خانوادگی اصغر بیچاره در واقع حکایت از فروتنی و یک جور نگاه عرفانی دارد که این بیچارگی را به کائنات وصل می‌کند و اینکه در مقابل صاحب هستی خود را ناچیز می‌دانست. کسانی که با اصغر بیچاره در زندگی مفید و پر از معرفتش آشنایی داشتند می‌دانند که او چقدر چاره‌ساز بود و همیشه به‌دنبال این بود که مشکلات دوستان و همکارانش را حل کند». علی نیک‌رقتار، رئیس انجمن عکاسان سینمای ایران، بیان کرد: «یکی عکس‌های فیلم «دختر لِر» اولین ورود او به عالم سینما بود و با عکاسایی فیلم «ناخدا خورشید» می‌شود گفت که خود را از حریفه عکاسی فیلم بازنشسته‌کرد. به جرئت می‌توان گفت عکاسی فیلم در دوران او پایه‌گذاری شد و اگر نتخواهم بگویم نخستین، در واقع جزء اولین‌ها بود.»

او سپس اضافه کرد: «می‌خواهم مطلبی را عنوان کنم که اصطلاحاً به آن می‌گویم نوشدارو پس از مرگ سهراب؛ کمی از خودم دلخورم، شاید زودتر باید از او تجلیل می‌کردیم. دو سال جشن برگزار کردیم و در واقع یکی از اولویت‌هایمان تقدیر از او به‌عنوان عکاس پیشکسوت سینما بوده؛ ولی متأسفانه در ایران حضور نداشت تا آن‌طور که شایسته و بایسته است از او تقدیر کنیم؛ بنابراین نباید هنرمندان دیگری را که چنین شرایطی دارند و به‌نوعی به آنها کم‌لطفی شده، فراموش کنیم.»

«تورج ژوله»، فرزند اصغر بیچاره نیز در این مراسم گفت: «چیزی به اسم نه و نشدن در زندگی پدرم معنا نداشت. شاید به این دلیل بود که تمام زندگی پدرم با ما در اختیار سینما بود. سعی می‌کرد هرکاری را به هر شکل که شده انجام دهد تا به‌اصطلاح کاری روی زمین نماند. چیزی که از پدرم به‌خوبی یاد گرفتم حس کمک‌کردن به دیگران است؛ او حتی به افراد غیرسینمایی مانند خانواده‌های کم‌بضاعت هم کمک می‌کرد. این حس همداری به هم نوع را به‌خوبی از او یاد گرفتم. خاطره از او زیاد است؛ اما این بخش از زندگی او برایم پربرت‌گر است». محمد متوسلانی، کارگردان سینما هم در این مراسم عنوان کرد: «ما از سال ۱۳۳۷ تا همین اواخر با هم در ارتباط بودیم. یار همه بود و مهتر از همه اینکه حضورش بسیار شیرین بود. خواستم به فرزند اصغر بیچاره پیشنهاد بدهم غیر از اینکه خاطرات او را مکتوب کند، گفتارهای اصغر را که درباره برخی مسائل طنزآمیز بود، مکتوب کند. ضمن اینکه امیدوارم هرچه زودتر گنجینه ماندگار دوربین‌ها و عکس‌هایش را در موزه‌ای ببینیم.»

سیروس الوند، دیگر کارگردان سینما، اظهار کرد: «سال‌ها قبل من خبرنگار بودم و قرار بود پشت صحنه فیلمی را بنویسم، گفتند باید بروم خانه اصغر بیچاره، آن زمان به این نام خانوادگی فکر می‌کردم و برایم جالب بود. وقتی سر صحنه حاضر شدم کسی را دیدم که فکر می‌کردم کارگردان است، زیرا همه دور او جمع شده بودند و دوستش داشتند. او کارگردان آن فیلم نبود، بلکه اصغر بیچاره بود. بار دیگر به لوکیشن فیلم دیگری رفتم، کنجاکو شدم، باز هم دیدم همه‌جا حرف اصغر بیچاره است و همه فیلم‌سازان و هنرمندان او را دوست دارند».